

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องค่าใช้จ่ายกับการบริโภคความรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาค่าใช้จ่ายและการเรียกเก็บเงินพิเศษ อันนำไปสู่การบริโภคความรู้ของการศึกษาในระบบ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่ผู้ปกครองต้องใช้จ่ายเพิ่มเติมที่บ้านเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน และเพื่อศึกษากลไกและตรรกของสถานศึกษาที่ทำให้เกิดการบริโภคความรู้ มีวิธีการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม ถามผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 1,500 คน ในประเด็นเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริโภคความรู้ของการศึกษาในระบบ และจากการสนทนากลุ่มย่อยผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 5 กลุ่มย่อย กลุ่มละ 10 ถึง 15 คน รวมจำนวนทั้งหมด 62 คน สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองนักเรียนที่ให้กับบุตรหลานในการบริโภคความรู้การศึกษาในระบบ

1.1 ค่าใช้จ่ายในระดับปฐมวัยต่อนักเรียน 1 คน

ในภาพรวม ผู้ปกครองนักเรียนในระดับปฐมวัยต้องจ่ายให้บุตรหลานเพื่อการศึกษาใน 1 คน ต่อ 1 ภาคเรียน เป็นเงิน 5,750 บาท ซึ่งเงินส่วนใหญ่เป็นค่าธรรมเนียม ประมาณ 1,500 บาท รองลงมาคือ ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่านม และค่าหนังสือ ประมาณภาคเรียนละ 600, 500 และ 500 บาท ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษา ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน ใน 1 ภาคเรียน ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 เป็นเงิน 7,472 บาท รองลงมาคือเขตพื้นที่การศึกษาเขต 4 เขต 5 เขต 2 และเขต 3 โดยเสียค่าใช้จ่ายเป็นเงิน 7,295 , 6,815 , 6,365 และ 3,125 บาท ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่ มีค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน ใน 1 ภาคเรียนเป็นเงิน 7,600 บาท รองลงมาคือ โรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง โดยเสียค่าใช้จ่ายเป็นเงิน 6,120 และ 5,550 บาท ตามลำดับ

1.2 ค่าใช้จ่ายในระดับประถมศึกษาต่อนักเรียน 1 คน

ในภาพรวม ผู้ปกครองนักเรียนในระดับประถมศึกษาต้องจ่ายให้บุตรหลานเพื่อการศึกษาใน 1 คนต่อ 1 ภาคเรียน เป็นเงิน 14,085 บาท ซึ่งเงินส่วนมากเป็นค่ากวดวิชาข้างนอก ประมาณภาคเรียนละ 1,700 บาท รองลงมาคือ ค่าธรรมเนียม และค่าที่พักอาศัย ภาคเรียนละ ประมาณ 1,550 และ 1,500 บาท ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษา ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน ใน 1 ภาคเรียน ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 เป็นเงิน 17,675 บาท รองลงมาคือเขตพื้นที่การศึกษาเขต 4 เขต 5 เขต 2 และเขต 3 โดยเสียค่าใช้จ่ายเป็นเงิน 15,105 , 14,695 , 12,735 และ 9,802 บาท ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่ มีค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน ใน 1 ภาคเรียน เป็นเงิน 18,560 บาท รองลงมา คือ โรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดกลาง โดยเสียค่าใช้จ่าย เป็นเงิน 16,370 และ 13,725 บาท ตามลำดับ

1.3 ค่าใช้จ่ายในระดับมัธยมศึกษาต่อนักเรียน 1 คน

ในภาพรวม ผู้ปกครองนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาต้องจ่ายให้บุตรหลานเพื่อการศึกษา ใน 1 คนต่อ 1 ภาคเรียน เป็นเงิน 24,705 บาท ซึ่งเงินส่วนใหญ่เป็นค่าซื้อโทรศัพท์มือถือ ประมาณ 4,000 บาท รองลงมาคือ ค่ากวดวิชาข้างนอก ค่าธรรมเนียม และอาหารกลางวัน เป็นเงิน 2,000 , 1,700 และ 1,600 บาท ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษา ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน ใน 1 ภาคเรียน ในเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 เป็นเงิน 31,850 บาท รองลงมาคือเขตพื้นที่การศึกษาเขต 2 เขต 4 เขต 3 และเขต 5 โดยเสียค่าใช้จ่ายเป็นเงิน 24,535 , 19,808 , 19,135 และ 17,765 บาท ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่ มีค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน ใน 1 ภาคเรียน เป็นเงิน 33,745 บาท รองลงมา คือ โรงเรียนเล็ก และขนาดกลาง เป็นเงิน 22,370 และ 19,310 บาท ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ค่าใช้จ่ายที่ผู้ปกครองต้องจ่ายเพิ่มเติมทางบ้านเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน

เป็นข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งมีผลการศึกษา ดังนี้

ค่าใช้จ่ายพิเศษ เป็นสิ่งที่สำคัญนอกเหนือค่าธรรมเนียมตามปกติที่บรรดาผู้ปกครองต้องจ่ายเพิ่มให้กับโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ถึงขนาดใหญ่ ค่าใช้จ่ายพิเศษมีอิทธิพลและส่งกระทบต่อผู้ปกครองที่คาดหวังว่า การลงทุนเพิ่มจะสามารถทำให้บุตรหลานมีคุณภาพมากขึ้น มีอนาคตที่ดี แต่ค่าใช้จ่ายพิเศษบางประการของโรงเรียนหรือการลงทุนเพิ่มของผู้ปกครองนั้น อาจไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สิ่งที่สำคัญสำหรับค่าใช้จ่ายพิเศษ คือบุตรหลานได้รับผลบวกจากการลงทุนค่าใช้จ่ายพิเศษเพิ่ม และค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองที่ลงทุนเกิดความคุ้มค่าและมีสัมฤทธิ์ผลในทิศทางที่เหมาะสมมากที่สุด

ค่าใช้จ่ายที่มีความจำเป็นหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตัวอย่างเช่น หากมีบุตรหลานได้เข้ามาเรียนในตัวเมือง อาจจะย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ตามหอพักหรือพักอยู่กับคนที่รู้จัก แน่แน่นอนว่าค่าใช้จ่ายพิเศษที่นอกเหนือจากโรงเรียนเรียกเก็บแล้ว ย่อมมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เพิ่มขึ้นมา คือ ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของ

บุตรหลาน ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าเดินทาง ค่าอุปกรณ์การเรียนที่มีความจำเป็นต่าง ๆ รวมทั้ง ค่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ผู้ปกครองไม่สามารถดูแลบุตรหลานอย่างทั่วถึง จึงเป็นค่าใช้จ่ายพิเศษที่ไม่สามารถประมาณการได้ถูกต้อง ขึ้นอยู่กับสถานการณ์การใช้จ่าย การให้เงินบุตรหลานของผู้ปกครองแต่ละคนนั้นไม่เหมือนกัน เช่น ให้เป็นรายวัน รายเดือน รายภาคเรียน เป็นต้น การจ่ายเงินให้กับบุตรหลานย่อมมีผลต่อการหารายได้เพิ่มเพื่อให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายของตนเอง ทั้งนี้การใช้จ่ายให้พอเพียงขึ้นอยู่กับผู้ปกครองในการควบคุม ดูแล หรือแนะแนวทางให้บุตรหลานของตนในการควบคุมค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาปกติ เช่น ผู้ปกครองบางคนมีวิธีการควบคุมค่าใช้จ่ายโทรศัพท์มือถือ โดยการจำกัดเวลา หรือติดตามพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์ของบุตรหลาน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ปกครองในสังคมเมืองยินดีที่จะให้บุตรหลานได้เรียนรู้สังคมที่กว้างกว่า ในด้านภาษาและวัฒนธรรมต่างชาติ เพื่อให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ โดยจัดให้บุตรหลานได้ไปทัศนศึกษาต่างประเทศ เรียนภาษาจีน ญี่ปุ่น อังกฤษ แม้ค่าใช้จ่ายจะสูงแต่ก็มีความพอใจต่อการเรียนรู้ของเด็ก

สำหรับการใช้จ่ายทางการศึกษากับความคุ้มค่าของผู้ปกครองที่ลงทุนไปนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อตัวบุตรหลาน ซึ่งเกือบทั้งหมดผู้ปกครองต้องใช้จ่ายเงินหรือลงทุนค่าการศึกษาพิเศษ เช่น ค่ากิจกรรมพิเศษ ค่าเรียนพิเศษ เป็นต้น เพื่อให้บุตรหลานของตนมีอนาคตที่ดี ได้เรียนต่อในสถานศึกษาที่ดีหรือมีงานทำรายได้สูง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติของที่ผู้ปกครองที่ยอมเสียเงินเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ได้คาดหวังไว้ในอนาคตของบุตรหลาน โดยสามารถจำแนกความคิดเห็นของผู้ปกครองแสดงออกถึงความพึงพอใจต่อค่าใช้จ่ายพิเศษ ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่มีความพึงพอใจระดับมาก โดยส่วนมากผู้ปกครองในกลุ่มนี้มักจะยินยอมลงทุนให้กับบุตรหลาน ไม่มีปัญหาข้อขัดแย้งในการเรียกเก็บเงินของทางโรงเรียนหรือมองเห็นว่าสิ่งใดดีก็จะยอมลงทุนให้ทุกอย่าง เพราะเชื่อว่าการลงทุนเหล่านี้จะไม่เสียเปล่า ซึ่งอาจจะแบ่งเป็นกลุ่มย่อย คือ กลุ่มที่วางใจแน่นอน โดยมีการติดตามดูแลพฤติกรรมของบุตรหลาน ตัวอย่างเช่น การทำข้อตกลงเบื้องต้นระหว่างบุตรหลานกับผู้ปกครอง อาทิ บุตรหลานเรียนได้คะแนนดีกิจกรรมเด่น หรือสอบติดในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง บุตรหลานจะได้รับตามที่สัญญาเอาไว้ ส่วนอีกกลุ่มคือไม่ได้วางใจแน่ชัดแต่ค่อยตาม โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้สูง บางคนเข้าใจเหตุผลในการใช้จ่าย แต่ส่วนมากมักไม่มีเหตุผล หรือเลี้ยงลูกแบบตามใจ

2. กลุ่มที่มีความความพึงพอใจในระดับปานกลาง ในกลุ่มนี้ผู้ปกครองมักจะมีฐานะปานกลางถึงยากจนหรือผู้ปกครองที่เป็นคนค่อนข้างละเอียด ถ้าหากค่าใช้จ่ายพิเศษ มีเหตุผลที่จำเป็นต่อตัวบุตรหลานมักจะยินยอมสำหรับค่าใช้จ่ายพิเศษเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น ผู้ปกครองมีลูกเรียนในชั้นมัธยมปลาย ต้องให้บุตรหลานไปเรียนพิเศษในตัวเมืองทั้ง ๆ ที่บ้านอยู่ห่างไกลก็ต้อง

ยอม เพราะว่าการให้บุตรหลานได้สอบเข้าเรียนมหาวิทยาลัยได้ นอกจากนี้ยังคิดว่าจะทำให้บุตรหลานของตนเป็นคนเก่ง เรียนทันเพื่อนหรือมีความรู้ใหม่ๆ มีประสบการณ์เพิ่มขึ้น โดยมีโอกาสออกไปสัมผัสกับสังคมภายนอก เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวบุตรหลานเองที่มีความต้องการที่จะเรียนรู้ในสิ่งใด หากไม่เคียดร้อนต่อครอบครัวหรือตัวผู้ปกครองเอง มักจะได้รับการสนับสนุน แต่ถ้าหากครอบครัวของบุตรหลานมีปัญหา บุตรหลานจะไม่ค่อยกล้าแสดงออกซึ่งความต้องการในการเรียนรู้นั้น ๆ เพราะส่วนใหญ่มักจะเข้าใจเหตุผลและความเป็นไปได้ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อครอบครัวของตัวเอง

3. กลุ่มที่มีความพึงพอใจน้อย โดยผู้ปกครองกลุ่มนี้จะมีฐานะปานกลาง (รายได้ไม่พอใช้จ่าย) ถึงยากจน มักจะแสดงออกแบบรุนแรง เช่น แสดงท่าทีไม่พึงพอใจ ทางคำพูดหรือสีหน้าออกมาชัดเจน เมื่อก้าวถึงค่าใช้จ่ายพิเศษ มักมีคำถามหรือข้อโต้แย้งเสมอ เช่น ทำไมต้องเก็บเงินการเรียนเพิ่ม (ค่าบำรุงพิเศษอื่น ๆ) หรือมักไม่เข้าใจเหตุผลในการเรียกเก็บเงินของทางโรงเรียนในแต่ละครั้ง แม้ว่าจะเข้าประชุมทุกครั้ง แต่ไม่กล้าเสนอแนะหรือซักถามในข้อสงสัยในที่ประชุม เป็นต้น จึงเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีปัญหาต่อการใช้จ่ายพิเศษ ซึ่งความคิดเห็นของผู้ปกครองกลุ่มนี้คิดว่าควรได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐเพียงอย่างเดียว อาทิ ได้เรียนฟรีทุกอย่าง ครบถ้วน แม้แต่ค่าอาหารกลางวัน เครื่องแบบนักเรียน การเดินทาง รวมทั้งให้ทุนการศึกษาจนจบในระดับที่สูงสุด เป็นต้น แท้จริงแล้วขึ้นอยู่กับภูมิหลังของครอบครัว ปัญหารายได้ที่ไม่พอกับรายจ่าย ปัญหาหนี้สินทั้งภายในและภายนอก ครอบครัวมีปัญหา พ่อแม่หย่าร้าง เป็นบุตรหลานกำพร้าถูกทอดทิ้งให้อยู่กับญาติหรือคนรู้จัก จึงอาจเป็นผลที่ทำให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิต จนเกิดความไม่พึงพอใจสำหรับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในจุดนี้

แต่ทว่าค่าใช้จ่ายพิเศษ ย่อมขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมของสภาพสังคมนั้นด้วย หากเป็นในสังคมในตัวเมือง มีการแข่งขันสูง ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะจะเป็นไปตามสังคมนั้น หรือหากเป็นสังคมแบบชนบท การใช้จ่ายจะเป็นแบบเรียบง่าย ตามแต่ฐานะความเป็นอยู่ ส่วนสังคมแบบกึ่งกลางความเจริญกับชนบท มักจะมีรูปแบบตามแต่สถานการณ์ แต่มีลักษณะค่อนข้างใกล้เคียงกับสังคมเมือง เพราะความเจริญจะแผ่ขยายออกสู่สังคมชนบท ภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยี

ตอนที่ 3 กลไกและตรรกะที่สถานศึกษาทำให้เกิดการบริโภคความรู้

สำหรับวิธีการเลือกโรงเรียนให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อ นั้น ผู้ปกครองระบุแนวทางการเลือกไว้ 5 ประการคือ

1. สถานที่ตั้งของโรงเรียน สำหรับชุมชนชนบทจะให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะบุตรหลานจะได้ไม่ต้องเดินทางไปโรงเรียนไกล
2. ค่าธรรมเนียมและวิธีชำระค่าธรรมเนียม ผู้ปกครองจะเลือกโรงเรียนที่มีค่าธรรมเนียมต่ำและสามารถผ่อนชำระได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนชนบท
3. คุณภาพของโรงเรียน หากผู้ปกครองพบว่าโรงเรียนใดที่ครูเอาใจใส่นักเรียนและตั้งใจสอน ผู้ปกครองถือว่าโรงเรียนมีคุณภาพ สำหรับในชุมชนเมือง ผู้ปกครองมีฐานะดีจะถือคุณภาพเป็นเกณฑ์ในการเลือกเป็นอันดับแรก
4. กลุ่มสังคมของเพื่อน ในชนบทต้องการให้บุตรหลานไปเข้าโรงเรียนเดียวกัน จะได้เป็นเพื่อนกัน แต่ในสังคมเมืองต้องให้ให้บุตรหลานอยู่ในโรงเรียนที่ผู้ปกครองมีฐานะ นักเรียนมีพื้นฐานทางสังคมดี
5. วัยและอายุของนักเรียน หากนักเรียนมีอายุน้อย เป็นเด็กเล็ก ผู้ปกครองจะเลือกโรงเรียนใกล้บ้านหรือใกล้ที่ทำงาน เพื่อสะดวกในการดูแลรับ-ส่ง

กลไกการเก็บเงินหรือค่าใช้จ่ายพิเศษของทางโรงเรียนเรียกเก็บ จัดเป็นประเด็นที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการใช้จ่ายของผู้ปกครอง และคาดหวังให้บุตรหลานของตนที่ศึกษาในโรงเรียนหรือสถานศึกษาแห่งนั้น จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพคุ้มค่างบเงินที่ได้ลงทุนไป ดังนั้นโรงเรียนจึงหาวิธีการกระตุ้นและส่งเสริมสนับสนุนในการจัดการศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพตามที่ผู้ปกครองคาดหวังในหลายด้าน เช่น มีการเรียนคอมพิวเตอร์เพิ่มในทุกระดับชั้น การเพิ่มระดับความสามารถในการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การฝึกฝนวิชาชีพ เป็นต้น โดยในที่สุด นั่นคือ บุตรหลานที่เข้าเรียนในโรงเรียนแห่งนั้น จบการศึกษาก็มีคุณภาพมากที่สุด คือ 1) สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปเรียนต่อขอคนในสถานศึกษาอื่น ๆ ได้ หรือ 2) จบแล้วมีงานทำ รายได้สูง สร้างอนาคตที่ดีได้

จากความคาดหวังของผู้ปกครอง ที่ต้องการให้ทางโรงเรียนกระทำให้บางสิ่งบางอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการในสิ่งเหล่านั้นแล้ว ซึ่งทางโรงเรียนเองนอกจากจะเป็นผู้ที่ถูกคาดหวังจากผู้ปกครองแล้ว ยังมีแนวทางการดำเนินนโยบายต่าง ๆ เพื่อสร้างความเป็นเลิศและชื่อเสียงให้กับทางโรงเรียน เป็นโรงเรียนที่น่าเรียน สภาพแวดล้อมดี บุคลากรและครุมีคุณภาพ รวมทั้งเป็นที่น่าสนใจกระตุ้นให้ผู้สนใจได้เข้ามาศึกษาในโรงเรียนของตนมากขึ้น แต่เมื่องบประมาณของทางโรงเรียนมีจำกัด จึงไม่สามารถจัดดำเนินการตามสิ่งที่คาดหวังได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้นโรงเรียนจึงขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนช่วยเหลือในการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่าย หรือทาง

โรงเรียนต้องจัดหาทรัพยากรและหารายได้เอง เพื่อให้เกิดความเพียงพอกับการลงทุนและเป็นการพัฒนาศักยภาพของทางโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น โดยกลไกของโรงเรียนในการเรียกเก็บเงินจากผู้ปกครอง มีดังนี้ คือ

1. แจ้งการเรียกเก็บเงินในที่ประชุมผู้ปกครอง เช่น การแจ้งเก็บเงินค่าธรรมเนียม งานกิจกรรมวิชาการ เงินอุดหนุนต่าง ๆ แล้วแต่โรงเรียนจะเรียกเก็บมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับกรณี โดยหลังเสร็จสิ้นการประชุมทางโรงเรียนจะมีการนัดหมายวัน เวลา หรือวิธีการนำเงินมาให้กับโรงเรียน ซึ่งโดยส่วนมาก ถ้าเป็นเงินจำนวนเล็กน้อยผู้ปกครองมักฝากบุตรหลานเป็นผู้นำเงินมาให้ หรือถ้าเป็นเงินจำนวนมากผู้ปกครองจะนำมาจ่ายด้วยตนเอง แต่หากบางรายที่ไม่มีเวลาว่างผู้ปกครองจะฝากบุตรหลานมาให้กับทางโรงเรียน

2. มีหนังสือแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ โดยมี 2 รูปแบบ คือ 1) ฝากส่งทางไปรษณีย์และ 2) ฝากหนังสือให้กับบุตรหลานไปส่งยังผู้ปกครอง ซึ่งรูปแบบการนัดหมายและการนำเงินไปให้กับทางโรงเรียนจะเหมือนกับข้อ 1.

3. ฝากให้นักเรียนเป็นผู้ไปแจ้งให้กับทางผู้ปกครอง โดยส่วนมากวิธีการนี้ครูประจำชั้นจะเป็นผู้ฝากแจ้งนักเรียน และจะดำเนินการเก็บเงินจากนักเรียนด้วยตนเอง ซึ่งการนำเงินไปใช้มี 2 ลักษณะ คือ 1) เงินที่ใช้จ่ายในการจัดการเรียนการสอนในห้องของครูประจำชั้นหรือวิชานั้นเอง เช่น ค่ากิจกรรมทัศนศึกษา ค่าอุปกรณ์การเรียนบางอย่างที่หายาก โดยเฉพาะบางวิชา เช่น อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ เป็นต้น และ 2) เงินที่มอบให้กับโรงเรียน ถ้ากรณีที่โรงเรียนมีงานหรือกิจกรรมต้องใช้จ่ายเงินนอกเหนือจากงบประมาณ ตัวอย่างเช่น โรงเรียนมีการจัดงานกิจกรรมทำบุญ ทอดผ้าป่า เป็นต้น

ซึ่งลักษณะของการเรียกเก็บเงินทั้ง 3 วิธีการข้างต้น เป็นวิธีการที่โรงเรียนมักใช้บ่อยเหมือนกัน ทุกแห่ง แต่ที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งระยะเวลาในการเรียกเก็บต่างกัน กล่าวคือ โรงเรียนในเขตเมืองและเขตชานเมือง ส่วนมากจะเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลาง ที่มีการเรียกเก็บเงินในลักษณะกิจกรรมมากจะมีระยะเวลาที่บ่อยครั้ง ซึ่งบางครั้งในมุมมองของผู้ปกครองบางท่านเห็นว่า โรงเรียนเรียกเก็บเงินในส่วนที่ไม่จำเป็นมากเกินไป เช่น การขายบัตรงานวิชาการ บัตรร่วมงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อหารายได้ให้กับโรงเรียน ในบางครั้งการจัดงานไม่น่าพึงพอใจเท่าใดนัก ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กรวมทั้งโรงเรียนที่อยู่ในเขตรอบนอก จะมีการเรียกเก็บเงินนาน ๆ ครั้ง จึงมักไม่ค่อยมีปัญหาจาก ผลกระทบของรายได้และการประกอบอาชีพของผู้ปกครองในท้องถิ่น การเรียกเก็บเงินนั้นจะเก็บเพียงครั้งเดียวรวมรายละเอียดแจ้งรวมเอาไว้ในค่าใช้จ่ายทั้งหมด โดยเป็นหนังสือและออกใบเสร็จรับเงิน

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นำผู้การอภิปรายผลโดยสรุปตามประเด็นที่กำหนดดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองนักเรียนที่ให้กับบุตรหลานในการบริโภคความรู้ของการศึกษาในระบบ ซึ่งจำแนกค่าใช้จ่ายตามผลที่ได้จากการวิจัยใน 3 ระดับ คือระดับก่อนประถมศึกษาหรือปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ซึ่งรวมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เข้าด้วยกัน

ในระดับก่อนประถมศึกษาหรือปฐมวัย ผู้ปกครองจะมีค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาแก่บุตรหลาน 1 คนใน 1 ภาคเรียน เฉลี่ยเป็นเงิน 5,750 บาท ซึ่งแบ่งเป็นค่าธรรมเนียม 1,500 บาท ค่านม 500 บาท ค่าหนังสือ 500 บาท ในด้านเขตพื้นที่การศึกษานั้น พบว่า ค่าใช้จ่ายของนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 1 มีค่าใช้จ่ายสูงที่สุดคือ นักเรียน 1 คนมีค่าใช้จ่ายต่อ 1 ภาคเรียนเป็นเงิน 7,472 บาท รองลงมาคือเขต 4 เป็นเงิน 7,295 บาท และเขต 5 เป็นเงิน 6,815 บาท และเขต 2 เป็นเงิน 6,365 บาท และอันดับสุดท้ายเขต 3 เป็นเงิน 3,125 บาท และเมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีค่าใช้จ่ายต่อคนเป็นเงินสูงสุด 7,600 บาท รองลงมาเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นเงิน 6,120 บาทและโรงเรียนขนาดกลาง เป็นเงิน 5,550 บาท

จากตัวเลขของค่าใช้จ่ายดังกล่าว ในระดับก่อนประถมศึกษาหรือปฐมวัยจะเห็นได้ว่า ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาในระดับนี้ เพราะถือว่าการปลูกฝังพื้นฐานการศึกษาให้กับนักเรียนเพื่อเตรียมตัวสู่การเรียนระดับประถมศึกษาจะมีความรู้ความเข้าใจว่า การเตรียมความพร้อมในระดับปฐมวัย จะช่วยพัฒนาทั้งด้านร่างกายและสติปัญญา จะช่วยให้มีความสามารถในระดับสูงขึ้น สามารถแข่งขันกับนักเรียนคนอื่นได้ แม้ว่าการจัดการเรียนการสอนในระดับนี้จะเน้นที่การเตรียมความพร้อมของนักเรียนเท่านั้น แต่โรงเรียนบางแห่งเริ่มจัดการเรียนการสอนในเรื่องของการอ่านออกเขียนได้ เพื่อเป็นแนวทางสร้างชื่อเสียง ความนิยมต่อผู้ปกครองที่มีความเข้าใจว่า นักเรียนในระดับปฐมวัยสามารถอ่านออกเขียนได้จะดีกว่าโรงเรียนอื่น ๆ ซึ่งส่วนมากเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ในเมืองที่มีความพร้อมทั้ง ด้านบุคลากร สื่อวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายต่อคนต่อภาคเรียนสูงถึง 5,750 บาท โดยรวมทั้งโรงเรียนในสังกัดของรัฐบาล และเอกชนของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ผู้ปกครองมีความเชื่อว่าโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่และมีชื่อเสียงย่อมมีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนดีกว่าโรงเรียนอื่น ๆ ค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายจึงเป็นการลงทุนที่เหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ Adam Smith ที่กล่าวว่าการศึกษาเป็นการลงทุนเพื่ออนาคต และแนวคิดจากการวิจัยของศุภชัย พานิชภักดิ์ (2519) ในเรื่องอัตราผลตอบแทนที่เปลี่ยนแปลงในการลงทุนในการศึกษา กล่าวว่า การลงทุนเพื่อการศึกษาจะทำให้

เกิดผลกำไร เช่นเดียวกับผลกำไรต่อการลงทุนในรูปแบบอื่นๆเช่นกัน ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่าผู้ปกครองในชุมชนที่ห่างไกลจากชุมชนเมืองจะส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษาในชุมชนเมืองเพื่อปูทางพื้นฐานการศึกษาไว้ในอนาคต ดังจะเห็นได้จากสภาพการจราจรในเมืองเชียงใหม่ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ จะเกิดปัญหาจราจรติดขัดเป็นอย่างมากในปัจจุบัน

ในระดับประถมศึกษา ผลจากการวิจัย พบว่า ในภาพรวมผู้ปกครองใช้จ่ายเพื่อการศึกษาสำหรับนักเรียน 1 คนต่อ 1 ภาคเรียน เป็นเงินทั้งหมด 14,085 บาท คิดเป็นค่าที่พักอาศัยสำหรับนักเรียนที่มีภูมิลำเนาห่างไกลโรงเรียนเป็นเงิน 1,500 บาท ค่าธรรมเนียม เป็นเงิน 1,550 บาท ค่ากวดวิชาข้างนอก 1,700 บาท เมื่อจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า ค่าใช้จ่ายสูงสุดคือ เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 1 เป็นเงิน 17,675 บาท รองลงมาคือเขต 4 เป็นเงิน 15,105 บาท เขต 5 เป็นเงิน 14,695 บาท เขต 2 เป็นเงิน 12,735 บาท และสุดท้ายเขต 3 เป็นเงิน 9,802 บาทตามลำดับ และในด้านขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าใช้จ่ายต่อนักเรียนต่อคนต่อภาคเรียนสูงสุด เป็นเงิน 18,560 บาท รองลงมาเป็นขนาดเล็กเป็นเงิน 16,370 บาท และโรงเรียนขนาดกลาง เป็นเงิน 13,725 บาท ตามลำดับ

จากตัวเลขที่ปรากฏจากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ผู้ปกครองให้ความสนใจที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาตามระบบการศึกษาที่มีอยู่ในการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งผู้ปกครองให้ความสำคัญในการศึกษาระดับนี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นการศึกษาภาคบังคับ รัฐให้เรียนฟรีก็ตาม แต่พบว่าผู้ปกครองยังต้องจ่ายเงินสำหรับนักเรียน 1 คนในภาคเรียนเป็นเงินจำนวน 14,085 บาท เป็นค่าที่พักอาศัย ค่าธรรมเนียม ค่ากวดวิชานอกโรงเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานเรียนเก่ง มีความรู้มากกว่าผู้อื่นเพื่อเอาชนะคู่แข่งในการเรียน สำหรับค่าใช้จ่ายที่สูงที่สุดคือโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่การศึกษา เขต 1 ซึ่งได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอสันกำแพง อำเภอคอยสะเก็ด และกิ่งอำเภอแม่ออน ซึ่งอำเภอเหล่านี้อยู่ในวงแหวนรอบในสุดไม่ห่างจากอำเภอเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของความเจริญไม่ว่าด้านเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร และมีโรงเรียนทั้งของรัฐบาลและเอกชนที่มีขนาดใหญ่มากมาย จึงส่งผลให้ผู้ปกครองส่วนมากมีเจตคติและความคาดหวังที่จะให้บุตรหลานประสบความสำเร็จในการเข้าเรียน โดยมุ่งที่การเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ซึ่งมีความพร้อมไม่ว่าทั้งด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศุภชัย พานิชภักดิ์ (2519) ที่กล่าวว่าประเทศที่กำลังพัฒนาการลงทุนในรูปแบบของคนยังให้ผลตอบแทนสูงกว่า การลงทุนในทุนกายภาพ ซึ่งชี้ชัดว่าความสำคัญของคนในรูปแบบของคนในประเทศกำลังพัฒนาจะลงทุนสูงกว่า ซึ่งหมายถึง ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาไม่ว่าระดับใดที่ต้องการให้บุตรหลานได้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและสามารถเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไป

ในด้านขนาดของโรงเรียนมีผลต่อค่าใช้จ่ายจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ มีค่าใช้จ่ายของนักเรียน 1 คนต่อ 1 ภาคเรียนเป็นเงิน 18,560 บาท ซึ่งโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่จะอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 ที่อยู่ในอำเภอเมือง ในปัจจุบันการคมนาคมไปมาสะดวกสบาย มีรถรับส่งนักเรียนในชนบทให้เข้ามาเรียนในเมืองมากมาย จึงทำให้เกิดการแข่งขันในการศึกษา โรงเรียนต่างๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชนจะสร้างคุณภาพของตนเองให้มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองทุกคน เห็นได้ว่าโรงเรียนเอกชนในเมืองเกิดขึ้นทุกปี และจะเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการแข่งขันกันดังกล่าว ทำให้ผู้ปกครองมีหนทางในการเลือกโรงเรียนให้กับบุตรหลานของตนเองมากยิ่งขึ้นและค่าใช้จ่ายก็เพิ่มขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจที่ขยายตัวขึ้นเช่นกัน โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กจะได้รับการพิจารณาเลือกลดหลั่นตามลำดับจึงมีค่าใช้จ่ายที่ลดลงไปตามค่านิยมของผู้ปกครอง

ในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ผู้ปกครองต้องจ่ายในภาพรวมเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน 1 คนต่อ 1 ภาคเรียน เป็นเงินทั้งหมด 24,705 บาท แบ่งเป็นค่าที่พักอาศัยสำหรับนักเรียนที่อยู่ห่างไกล ภาคเรียนละ 1,300 บาท ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับโทรศัพท์มือถือ 4,800 บาท ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปโรงเรียน 210 บาท ค่าเรียนเสริมภาษาอังกฤษ 400 บาท จะเห็นว่าในระดับมัธยมศึกษาจะมีค่าใช้จ่ายที่มากถึง 24,705 บาท แบ่งเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เพิ่มจากระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา เพราะด้วยความเจริญเติบโตของนักเรียนตามพัฒนาการ เพราะนักเรียนในระดับนี้จะเป็นวัยรุ่นมีค่าใช้จ่ายต่างๆ ตามสมัชชาฯ ดังกล่าวที่ว่าคนเราอายุมากขึ้นรายจ่ายก็เพิ่มขึ้น ผู้ปกครองหลายท่านที่ทำการสนทนากลุ่มย่อยมีความเห็นตรงกันว่า ยิ่งให้บุตรหลานไปเรียนไกลจากบ้านของตนค่าใช้จ่ายก็เพิ่มขึ้น ยิ่งเรียนชั้นสูงค่าใช้จ่ายก็สูงขึ้นเช่นกัน จะเห็นว่า ค่าใช้จ่ายในเขตพื้นที่การศึกษาที่สูงมากที่สุด ในระดับมัธยมศึกษา คือ เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 1 เป็นเงิน 31,850 บาท ซึ่งหมายถึงโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ภายในอำเภอเมือง อำเภอ สันกำแพง อำเภอดอยสะเก็ด และกิ่งอำเภอแม่อน ซึ่งมีทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชนที่มีขนาดใหญ่ ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานของตนไปเรียนกันมาก ค่าใช้จ่ายในการศึกษาระดับนี้จะสูงมากขึ้น ตามแนวคิดของศุภชัย พานิชภักดิ์ (2519) ที่กล่าวว่า การลงทุนเพื่อการศึกษาเป็นการทำเพื่ออนาคตมิใช่ปัจจุบัน เพราะผู้ปกครองที่ทุ่มเทจะเป็นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มุ่งส่งเสริมบุตรหลานเพื่อให้ได้เข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย ในขณะที่มีชื่อเสียงจึงต้องใช้จ่ายเพื่อการเรียนพิเศษของบุตรหลาน ส่วนเขตการศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายรองลงมาคือ เขต 2 เป็นเงิน 24,535 บาท ประกอบด้วยนักเรียนที่เรียนในอำเภอสะเมิง อำเภอแม่ริม อำเภอแม่แตง อำเภอสันทราย และอำเภอพร้าว เป็นเขตพื้นที่การศึกษาวงแหวนรอบสอง ห่างจากเขต 1 ออกไป ค่าใช้จ่ายต่างๆ ลดลงตามส่วน เขตพื้นที่การศึกษาเขต 4 เป็นเงิน 19,808 บาท ประกอบด้วย

อำเภอสันป่าตอง อำเภอแม่วาง อำเภอหางดง อำเภอสารภี และกิ่งอำเภอดอยหล่อ เป็นอำเภอที่มี ภูมิภานาไม่ห่างจากอำเภอเมืองเท่าใดนัก และมีจำนวนนักเรียนหลังไหลกันเข้าไปเรียนเขต 1 กัน มากไม่น้อยเช่นกัน และเขต 3 ประกอบด้วยอำเภอฝาง อำเภอแม่เอย อำเภอไชยปราการ อำเภอเชียงดาว และอำเภอเวียงแหง เป็นอำเภอที่อยู่เหนือสุดจากอำเภอเมือง มีสภาพภูมิประเทศเป็น ป่าและภูเขา มีค่าใช้จ่าย 19,135 บาท เป็นอันดับที่ 4 ส่วนอันดับสุดท้ายคือ เขต 5 เป็นเงิน 17,765 บาท ได้แก่ อำเภอฮอด อำเภอดอยเต่า อำเภอจอมทอง อำเภอแม่แจ่ม และอำเภออมก๋อย เห็นได้ว่า นักเรียน 1 คนใน 1 ภาคเรียนมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ในการศึกษาาระดับนี้ตามหลักของเศรษฐศาสตร์ ที่ว่า คนเมื่อเจริญเติบโตการบริโภคย่อมมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของ วรชัย ทองไทย (2542) ที่พบในงานสำรวจว่า พ่อแม่จะใช้จ่ายสูงขึ้น เมื่อบุตรมีการศึกษาที่สูงขึ้น กล่าวคือ การใช้จ่ายในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะสูงขึ้นเป็น 1.8 เท่าของค่าใช้จ่ายระดับประถมศึกษา และ ค่าใช้จ่ายระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะสูงเป็น 1.3 เท่าของมัธยมศึกษาตอนต้น

ในด้านขนาดของโรงเรียนนั้น พบว่า ผู้ปกครองของนักเรียนที่เรียนโรงเรียนขนาดใหญ่มี ค่าใช้จ่ายต่อภาคเรียนสูงสุด เป็นเงินถึง 33,745 บาท รองลงมาเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นเงิน 22,370 บาทและสุดท้ายโรงเรียนขนาดกลาง 19,310 บาท จากตัวเลขของค่าใช้จ่ายดังกล่าว แสดงว่า โรงเรียนขนาดใหญ่อยู่ในชุมชนที่มีความเจริญ เช่น เขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 และเขต 2 ที่มีพื้นที่ใน เขตเมือง และชานเมืองค่าใช้จ่ายต่างๆ ย่อมแพงกว่าค่าใช้จ่ายของชุมชนในชนบท โรงเรียน ขนาดใหญ่มีการเรียกเก็บพิเศษต่างๆ ตามที่โรงเรียนกำหนด ส่วนอันดับสองรองลงมา เป็นโรงเรียน ขนาดเล็กนั้นจะประกอบด้วยโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง มีบุคลากร เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ ต่างๆ ไม่เพียงพอจึงต้องขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง ในการจ่ายเป็นค่าวัสดุการเรียนการสอน ต่างๆ ตามความเหมาะสม ส่วน โรงเรียนขนาดกลางมีเครื่องมือสื่อต่างๆ ที่ค่อนข้างใกล้เคียงมีความ พร้อมในด้านต่างๆ เกือบเท่ากับโรงเรียนขนาดใหญ่ แต่อยู่ในอำเภอชั้นสอง หรืออาจอยู่ในอำเภอ เมืองที่เป็นทางเลือกของนักเรียนที่ไม่สามารถเข้าเรียนใน โรงเรียนขนาดใหญ่ค่าใช้จ่ายจึงไม่มาก

ในด้านการสนทนากลุ่มย่อยผู้ปกครองนั้น พบว่า ผู้ปกครองที่มีฐานะปานกลางไปถึง ค่อนข้างร่ำรวย จะส่งบุตรหลานไปโรงเรียนในเมืองที่มีขนาดใหญ่ มีชื่อเสียงทั้งของรัฐบาลและ เอกชน ส่วนใหญ่จะมีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียนเอกชน แม้ว่าจะเสียค่าใช้จ่ายสูงก็ยอม ส่วนผู้ปกครองที่ มีฐานะปานกลางลงไปหาค่อนข้างยากจน จะส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนของชุมชนหรือ หมู่บ้าน ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ก่อนประถมจนถึงมัธยมตอนต้น ซึ่งหมายถึงมัธยมที่โรงเรียน ประถมศึกษาเปิดสอนในรูปมัธยมขยายโอกาส ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในเรื่องของ ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของบุตรหลานว่า เป็นสิ่งจำเป็นแม้ว่าจะจ่ายมากเพียงใด ก็มีความเหมาะสม และคุ้มค่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาขั้นพื้นฐาน

12 ปี ที่มีการคำนวณและประมาณค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาที่เหมาะสมและเพียงพอในรูปของเงินอุดหนุนประจำปีการศึกษาในแต่ละปี แต่จากที่ผ่านมามีเงินอุดหนุนที่รัฐจัดสรรให้จะเป็นเงินที่จ่ายผ่านสถาบันการศึกษาโดยที่นักเรียนไม่ได้ใช้เงินนั้น โดยตรง เป็นเงินอุดหนุนเพื่อสมทบในด้านการจัดการศึกษาที่โรงเรียนหรือหน่วยงานทางการศึกษานำไปใช้ในรูปของการบริหารจัดการ แต่ในส่วนที่ผู้ปกครองก็ยังคงต้องจ่ายเพื่อการศึกษาของบุตรหลานเพิ่มเติม

ในด้านหนี้สินจากการกู้ยืมเงินนั้น จากการศึกษาของ สกว. ภาค (2545) เรื่อง โครงการรูปแบบการแก้ปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า คนในชุมชนร่วมกันสำรวจหนี้สินในหมู่บ้านของตนเอง พบว่า ปัญหาหนี้สินเกิดขึ้นจากการกู้ยืมเพื่อการลงทุน การศึกษานูตริและเครื่องอุปโภคบริโภคถึง 20 ล้านบาท ในขณะที่ชุมชนมีสมาชิกเพียง 656 คน การเป็นหนี้เพื่อการศึกษา มักจะได้รับการพิจารณาว่าเป็นเรื่องจำเป็นเป็นการลงทุนในระยะยาวแต่กระนั้นการใช้จ่ายในประจำวันเพื่อการศึกษาจะเป็นตัวเลขสะสม ที่มีจำนวนมากในอันดับต้นๆ ของการเป็นหนี้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ผู้ปกครองเป็นหนี้จากการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาของบุตรหลานมากที่สุด และผู้ปกครองที่กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่อันดับแรกคือ เขต 3 คิดเป็นร้อยละ 40.24 รองลงมาคือ เขต 5 คิดเป็นร้อยละ 38.06 และเขต 1 ร้อยละ 32.25 เขต 2 ร้อยละ 23.70 และสุดท้ายเขต 4 ร้อยละ 19.39 จากตัวเลขที่พบ แสดงให้เห็นว่า ในเขตการศึกษา 1 อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีลักษณะสังคมเมืองจึงมีค่าใช้จ่ายสูง เนื่องจากสังคมเมืองนักเรียนจะมีวัฒนธรรมการเลียนแบบที่ค่อนข้างสูง ที่จะต้องหาต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกตามแฟชั่นสมัยนิยม เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ จักรยานยนต์ ตลอดจนเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ทันสมัย เนื่องจากมีฐานะที่ไม่ร่ำรวยจึงต้องดิ้นรน ขวนขวายเพื่อให้ได้มาจึงต้องกู้ยืมเงินมา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ชี้ชัดว่า พ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนแออัดในเมืองของจังหวัดต่างๆ มีปัญหาเรื่องหนี้สิน เพราะค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายเรียนเพียงอย่างเดียว แต่เป็นค่าอุปกรณ์การเรียน เสื้อผ้า ชุดกีฬา ชุดพื้นเมือง ค่าคอมพิวเตอร์ และอื่นๆ ที่แต่ละภาคเรียนจะต้องจ่ายมากถึง 2,000 – 3,000 บาท ที่ไม่นับรวมค่าอาหาร ค่าเดินทาง ค่าเรียนพิเศษ และอื่นๆ ส่วนเขตพื้นที่การศึกษาเขต 4 อยู่ในอันดับสุดท้ายเนื่องจาก เขต 4 มีสภาพสังคมชนบทห่างไกลจากชุมชนเมือง ผู้ปกครองมีอาชีพเกษตรกรรม มีความเป็นอยู่ที่พอเพียง มีที่ทำกินเป็นของตนเองไม่ฟุ้งเฟ้อ ค่าใช้จ่ายจากการกู้ยืมมีไม่มาก ส่วนในด้านขนาดของโรงเรียนนั้นพบว่าผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนขนาดกลางเป็นหนี้จากการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาของบุตรหลานมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 28.90 เนื่องจากโรงเรียนขนาดกลางเป็นสถานศึกษาที่สามารถรองรับนักเรียนที่มีฐานะปานกลางถึงยากจนที่พอจะมีศักยภาพในการเข้าเรียนได้ จึงทำให้ผู้ปกครองที่มีฐานะปานกลางถึงยากจนลงมาต้องขวนขวายหาเงินเพื่อใช้จ่ายในการศึกษาของบุตรหลาน โดยไปกู้ยืมเงินทั้งจากของรัฐและกู้ยืม

นอกระบบมาเพื่อใช้จ่ายในครั้งนี้ ส่วนรองลงมาคือโรงเรียนขนาดเล็กคิดเป็นร้อยละ 27.46 และโรงเรียนขนาดใหญ่คิดเป็นร้อยละ 27.21 ตามลำดับนั้น อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนขนาดเล็กส่วนมากจะอยู่นอกเขตเมืองหรือชุมชนแออัดเป็นสังคมชนบทหรือชานเมืองที่มีจำนวนนักเรียนไม่มาก มีค่านิยมการใช้ชีวิตที่พอเพียงไม่ฟุ้งเฟ้อ ผู้ปกครองจะกั้มเงินในส่วนที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่ผู้ปกครองส่วนมากค่อนข้างมีฐานะความเป็นอยู่ที่มีอันจะกินจึงมีการกั้มเงินไม่มาก

2. ค่าใช้จ่ายที่ผู้ปกครองต้องใช้จ่ายเพิ่มเติมทางบ้านเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน

จากการศึกษาวิจัยโครงการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ปกครองนักเรียนในเรื่องของการจ่ายพิเศษที่อาจเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรงนั้น ผู้ปกครองส่วนมาก กล่าวว่า เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าและมีสัมฤทธิ์ผลในทิศทางที่เหมาะสมมากที่สุด ซึ่งรายการสำหรับการจ่ายพิเศษได้แก่ ค่ากิจกรรมพิเศษ ค่าเรียนพิเศษต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการเตรียมบุตรหลานของตนให้มีอนาคตที่ดีได้เรียนต่อในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง มีงานทำที่มีรายได้สูง และยอมให้บุตรหลานมีค่าใช้จ่ายที่จำเป็นหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นค่าใช้จ่ายพิเศษที่นอกเหนือจากโรงเรียนเรียกเก็บแล้ว มีค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามมาคือ ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของบุตรหลาน ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าเดินทาง ค่าอุปกรณ์การเรียนที่มีความจำเป็นต่างๆ รวมทั้งค่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นในสถานและนอกศึกษาอีกด้วย ซึ่งผู้ปกครองดูแลได้ไม่ทั่วถึง ผู้ปกครองอาจจ่ายให้บุตรหลานเป็นรายวัน รายเดือน รายภาคเรียน มีการควบคุมการใช้จ่ายของบุตรหลานเช่นค่าใช้จ่ายการใช้โทรศัพท์มือถือ การซื้อสิ่งของต่างๆ ที่จำเป็น ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ปกครองที่อยู่ในสังคมเมือง มีความยินดีที่จะให้บุตรหลานได้เรียนรู้สังคมที่กว้างกว่า ได้พบปะเพื่อนฝูง แลกเปลี่ยนความคิด การไปเรียนพิเศษ ด้านภาษาและวัฒนธรรมต่างชาติ ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มีผู้ปกครองนักเรียนบางคนที่มีฐานะดี ส่งเสริมให้บุตรหลานไปทัศนศึกษาต่างประเทศในช่วงปิดภาคเรียน ได้เรียนภาษาจีน ญี่ปุ่น อังกฤษ เพื่อเพิ่มทักษะความสามารถพิเศษ แม้ว่าค่าใช้จ่ายจะสูง แต่ก็มีคามพึงพอใจ

ส่วนผู้ปกครองในสังคมชนบทนั้นจะมีค่าใช้จ่ายในการเรียนพิเศษของนักเรียนที่ไม่แพงตามสถานะของเศรษฐกิจที่มีสภาพของบริบทเป็นตัวกำหนด การใช้จ่ายต่างๆเป็นแบบเรียบง่ายตามฐานะความเป็นอยู่ สังคมที่อยู่แบบกึ่งกลางในเมืองกับชนบทมักจะมีคามเจริญค่อนไปทางในเมือง เพราะมีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยที่ผู้ปกครองที่มีฐานะจากปานกลางค่อนไปทางพอมีอันจะกิน จะหันหน้าเข้าสู่คามเจริญตามสังคมในเมือง โดยการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงมากกว่าให้เรียนในชนบทหรือชานเมือง เพราะมีแนวคิดว่าจะเพิ่มอีกไม่มากแต่ได้สิ่งที่น่าพอใจมากกว่าและคุ้มค่าต่อการลงทุนสอดคล้องกับแนวคิดของสุกชัย พานิชภักดิ์ (2519:190) ที่กล่าวว่า การให้การศึกษาจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากมายทั้งในรูปแบบแรงงานและเวลา

ผู้ที่ได้รับการศึกษาแล้วเปรียบเสมือนเครื่องจักรราคาแพง ผู้ที่ได้รับการศึกษาสามารถประกอบกิจการที่ยุ่ยกกว่า และด้วยประสิทธิภาพเหนือกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา ผลจากการศึกษาคั้งนี้สามารถแบ่งความคิดเห็นของผู้ปกครองเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่มีความพึงพอใจระดับมาก เป็นกลุ่มผู้ปกครองที่มีฐานะค่อนข้างดีถึงดีมาก เมื่อโรงเรียนเรียกเก็บค่าใช้จ่ายต่างๆ มักไม่มีปัญหา เพราะไม่เดือดร้อน มีเจตคติที่ว่าการศึกษาเป็นการลงทุนเพื่ออนาคต ไม่มีการเสียเปล่าตรงกับความคิดเห็นของ Adam Smith และศุภชัย พานิชภักดิ์ (2519:190) ที่กล่าวว่า การศึกษาเป็นการลงทุนที่จะมองเห็นผลกำไรที่ได้รับในอนาคต ดังนั้น การให้การศึกษาแก่ผู้คนเป็นการลงทุนเพื่ออนาคต ผู้ปกครองบางคนจะมีวิธีการติดตามพฤติกรรมของบุตรหลานในช่วงของการศึกษาเล่าเรียน เมื่อบุตรหลานได้คะแนนดี ก็จะมีการให้รางวัลบุตรหลาน ในรูปสิ่งของตามที่ได้สัญญาหรือวางเงื่อนไขเอาไว้ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจหรือการใช้แรงเสริมทางบวก เพื่อให้บุตรหลานของตนเองได้พบความสำเร็จ แต่ในอีกมุมมองหนึ่งน่าจะเป็นเรื่องของความไม่มีเหตุผลที่จะทำเช่นนั้น แต่ผู้ปกครองสามารถทำได้เพราะมีฐานะค่อนข้างดีไม่เดือดร้อน มีความพอใจกับการจ่ายเงินพิเศษลักษณะนี้

2. กลุ่มที่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง เป็นกลุ่มผู้ปกครองที่มีฐานะปานกลางถึงยากจน การใช้จ่ายต่างๆจะมีการถ่วงถ่วงด้วยความละเอียดที่จำเป็นจริง ๆ ถึงจะยินยอมจ่าย เช่น ยินยอมจ่ายเพื่อให้บุตรหลานที่เรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไปเรียนพิเศษในตัวเมือง เพราะเหตุผลที่ว่า ต้องการให้บุตรหลานเข้าเรียนมหาวิทยาลัยได้ นอกจากนี้ ยังทำให้บุตรหลานเป็นคนเก่งเรียนทันเพื่อน มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ใหม่ๆเพิ่มขึ้น มีโอกาสได้สัมผัสโลกภายนอก มีพัฒนาการทางสังคมดีขึ้น นักเรียนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยแสดงความต้องการของตนเองออกมาเพราะเกรงว่าผู้ปกครองจะเดือดร้อน เนื่องจากนักเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวตนเอง ประกอบกับผู้ปกครองมีฐานะปานกลางค่อนข้างยากจน มีความละเอียดละอในการพิจารณาการจ่ายเรื่องต่างๆที่พิเศษนอกเหนือจากการเรียนปกติ แต่ไม่ขัดข้องเมื่อทางโรงเรียนจะเรียกเก็บแม้จะขูดแต่ก็จะไปกู้ยืมมาให้จนได้

3. กลุ่มที่มีความพึงพอใจในระดับน้อย ในเรื่องของการเรียกเก็บพิเศษ ส่วนมากจะมีฐานะปานกลางถึงยากจน ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ไม่พึงพอใจเมื่อโรงเรียนเรียกเก็บเงินพิเศษและไม่เข้าใจเหตุผลในการเรียกเก็บเงิน เพราะถือว่าจ่ายไปแล้ว ไม่น่าที่จะเรียกเก็บเพิ่มอีกมีความต้องการให้รัฐบาลช่วยเหลือ เช่น เรียนฟรี อาหารกลางวันฟรี เครื่องแบบนักเรียน การเดินทาง รวมทั้งให้ทุนการศึกษาจนจบในระดับสูงสุด เนื่องจาก มีฐานะยากจนจึงมีความคิดว่า รัฐบาลน่าจะเข้ามามีบทบาทในการดูแลค่าใช้จ่ายในการศึกษาของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองกลุ่มนี้มีฐานะยากจน มีอาชีพรับจ้าง มีปัญหาหนี้สินทั้งในและนอกระบบ

ครอบครัวมีปัญหา นักเรียนไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดาที่แท้จริง จะอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย หรือพี่ ป้า น้า อา เป็นลูกกำพร้า จากปัญหาบิดามารดาหย่าร้าง เสียชีวิตจากโรคภัยไข้เจ็บ การดำเนินชีวิต ของชุมชนที่ยากจนมักจะเกิดปัญหาในเรื่องของค่าใช้จ่ายที่โรงเรียนเรียกเก็บ จะเกิดคำถามหรือข้อ โต้แย้งในเรื่องของการเรียกเก็บพิเศษแต่ละครั้งถือว่าเป็นการจ่ายที่ไม่มีวันสิ้นสุด การจ่ายจะเป็น ลักษณะผิดผ่อนในการชำระ

จะเห็นได้ว่าผู้ปกครองนักเรียนในกลุ่มนี้จะมีฐานะยากจน ขาดความรู้ ขาดการมีส่วนร่วม ทางการเมือง แต่มีความมุ่งมั่นพยายามที่จะส่งบุตรหลานให้ได้เรียนมีการศึกษา คุณวุฒิที่สูงซึ่งเป็น ลัทธิชาตินิยมของความเป็นผู้ปกครองในชนบท ที่ไม่อยากจะบุตรหลานต้องมีฐานะที่ลำบากเหมือน ตนเองจึงมีความพยายามส่งเสียบุตรหลานให้ได้เข้าเรียน มีการศึกษาในระดับสูงและอีกความ ต้องการหนึ่งก็คือ ต้องการให้รัฐบาลได้ช่วยเหลือบุตรหลานจนจบการศึกษาระดับสูงสุดเช่นกัน

จากลักษณะดังกล่าว ถ้ามองในสังคมปัจจุบันจะพบว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่ยากจน เมื่อได้เข้าเรียนในโรงเรียนในชุมชนเมือง จะเกิดปัญหาด้านค่าใช้จ่าย การปรับตนเองในบรรทัดฐาน ของสังคมที่เจริญทำให้เกิดช่องว่างในการดำรงชีวิต ที่จะสร้างปัญหาต่างๆ ตามมาอีกมากมาย ซึ่งเป็นมูลเหตุของลัทธิบริโภคนิยมที่เกิดจากการเอาอย่างมีค่านิยมหลงใหลในวัตถุ โดยตกอยู่ใน กระแสของการโฆษณาโดยผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ คนที่อยากได้อะไรก็มี เหมือนคนอื่น แต่ตนเองมีรายได้ก็น้อยจึงมักจะถูกกระตุ้นให้ใช้จ่ายเกินตัว อันนำไปสู่การมีหนี้สิน ล้นพ้นตัว และตกอยู่ในวังวนของความยากจน

จากแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองไม่ว่ายากดีมีจนอย่างไร ย่อมมี ความต้องการที่จะให้บุตรหลานของตนเองได้รับการศึกษา ไม่ว่าจะต้องจ่ายมากเพียงใด หากเขามี ความสามารถที่จะจ่ายแล้วจะดำเนินการทันทีไม่มีข้อแม้ใดๆทั้งสิ้น ด้วยเหตุผลที่ว่า การศึกษาย่อม พัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถ และนำไปสู่จุดหมายที่ต้องการของชีวิตและถ้าหากจะให้ให้มีชีวิต ที่มีความเจริญก้าวหน้าต้องมีการศึกษาที่ดี และการศึกษาที่ดีต้องมีการลงทุน

3. กลไกและตรรกะที่สถานศึกษาทำให้เกิดการบริโภคความรู้

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า โรงเรียนมีการสร้างกลไกกลไกในการเก็บเงินหรือ ค่าใช้จ่ายพิเศษ ซึ่งส่งผลต่อผู้ปกครองที่จะต้องจ่ายเมื่อนักเรียนได้รับการแจ้งหรือได้รับหนังสือจาก โรงเรียนเพื่อเรียกเก็บ และผู้ปกครองก็จ่ายเพื่อให้บุตรหลานของตนเองได้รับความรู้ทักษะต่างๆ แทนการที่ต้องเสียเงินไปอย่างคุ้มค่าจากความคาดหวัง สิ่งที่โรงเรียนแจ้งเพื่ออ้างจากการเรียกเก็บ ค่าใช้จ่ายพิเศษ ได้แก่ การจัดให้มีคอมพิวเตอร์เพิ่มในทุกระดับชั้น การเพิ่มทักษะการเรียน ภาษาอังกฤษ ค่าจ้างครูฝรั่งมาสอน การปฏิบัติการในห้องวิทยาศาสตร์ การเรียนคณิตศาสตร์ การฝึกฝนอาชีพ โดยผู้ปกครองคาดหวังว่าบุตรหลานเมื่อเรียนจบแล้วจะมีคุณภาพตามมา เช่น

สามารถนำความรู้ที่ได้ไปเรียนต่อยอดในสถานศึกษาอื่นๆ จบการศึกษาแล้วมีงานทำ มีรายได้สูง สามารถสร้างอนาคตที่ดีได้ ซึ่งการบริโภคความรู้เป็นเรื่องจำเป็นที่โรงเรียนมีวิธีการที่จะสร้างกลไกให้ผู้ปกครองเกิดความเชื่อถือ และชี้ชัดว่าเป็นเรื่องจำเป็นโดยเฉพาะในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่จะต้องเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการให้เกิดขึ้น เกิดการแข่งขัน และมีการจูงใจเพื่อให้นักเรียนทุกคนเห็นและคล้อยตาม และในที่สุดผู้ปกครองก็ยอมต้องปฏิบัติตาม โดยคาดหวังว่าบุตรหลานของตนเองจะเกิดความ เท้าเทียมหรือเข้าถึงวิชาความรู้ที่สถานศึกษาจัดให้อย่างคุ้มค่า ซึ่งโรงเรียนบางแห่งมีงบประมาณดำเนินการที่จำกัด จึงจำเป็นที่จะต้องประสานขอความร่วมมือจากผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือในการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายเพื่อให้เพียงพอกับการลงทุน และเป็นการพัฒนา ศักยภาพของโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น

จากการดำเนินการดังกล่าวนี้ โรงเรียนที่มีการเรียกเก็บเงินพิเศษส่วนมากจะเป็นโรงเรียนเอกชนที่มีการจัดกิจกรรมพิเศษต่างๆ ตลอดปี ซึ่งการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานสำรวจของ วรชัย ทองไทย (2542) ที่ชี้ชัดว่า ค่าใช้จ่ายในโรงเรียนเอกชนจะสูงกว่าค่าใช้จ่ายของโรงเรียนรัฐบาล โดยเฉพาะจะสูงเป็น 3.3 เท่า ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย สูงกว่า 3.3 เท่า อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าครอบครัวที่มีบุตรเรียนอยู่ในโรงเรียนเอกชนจะมีรายได้สูงกว่าครอบครัวที่มีบุตรอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลด้วย และถ้าครอบครัวมีบุตรในวัยเรียน 2 คน และบุตรเรียนอยู่ในโรงเรียนประเภทเดียวกันแล้ว ค่าใช้จ่ายในการศึกษาจะประมาณ 23% ของรายได้ครัวเรือน ไม่ว่าจะครอบครัวนั้นจะส่งบุตรไปเรียนในโรงเรียนรัฐบาลหรือเอกชนก็ตาม

ส่วนวิธีการหรือกลไกในการเรียกเก็บเงินจากผู้ปกครองพบว่ามี 3 ลักษณะคือ

1. แจ้งการเรียกเก็บในที่ประชุมผู้ปกครอง ก่อนเปิดภาคเรียน สำหรับค่าธรรมเนียม ค่ากิจกรรมทางวิชาการ เงินอุดหนุนต่างๆ โดยกำหนดวันเวลาในการที่ผู้ปกครองต้องชำระหรือฝากมากับบุตรหลานที่เป็นนักเรียน
2. มีหนังสือแจ้งผู้ปกครองโดยส่งไปรษณีย์หรือฝากไปกับนักเรียน ไปถึงผู้ปกครอง ซึ่งนัดหมายการชำระเงินกับทางโรงเรียน
3. ครูประจำชั้นเป็นผู้เรียกเก็บเงินจากนักเรียนด้วยตนเอง โดยการแจ้งผ่านนักเรียน เงินที่เรียกเก็บ 2 ลักษณะคือ เงินกิจกรรมในชั้นเรียน เช่น ค่าทัศนศึกษา ค่าอุปกรณ์การเรียน บางอย่างที่หายาก เช่น อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ และอีกส่วนเป็นเงินที่มอบให้กับโรงเรียน ในกรณีที่ เป็นกิจกรรมรวมของโรงเรียนที่ต้องจ่ายนอกเหนือจากงบประมาณ เช่น การทำบุญทอดผ้าป่าของโรงเรียน เป็นต้น

จากการศึกษา พบว่า การจัดกิจกรรมการเก็บเงินทั้ง 3 วิธีการเป็นวิธีการที่ทุกโรงเรียนใช้บ่อยเหมือนกัน กันทุกแห่งในระยะเวลาที่แตกต่างกัน โรงเรียนในเขตเมืองซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดกลาง มีระยะเวลาเรียกเก็บบ่อยครั้ง ทำให้ผู้ปกครองเห็นว่า โรงเรียนมีการเรียกเก็บเงินในส่วนที่ไม่จำเป็นมากเกินไป เช่น การขายบัตรเข้าชมงานวันวิชาการ บัตรร่วมงานกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อหารายได้ให้กับโรงเรียน ซึ่งผู้ปกครองบางคนไม่ค่อยพอใจ ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งอยู่ในเขตรอบนอกชนบท จะมีการเรียกเก็บนานๆ ครั้งหรืออาจมีการเก็บครั้งเดียวต้นปีการศึกษา โดยรวมรายละเอียดต่างๆ ivaหมดจึงไม่ส่งผลกระทบต่อรายได้ค่าครองชีพของผู้ปกครองมากนัก การเรียกเก็บเงินพิเศษต่างๆ ของโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่และขนาดกลางนั้นเป็นกลไกต่างๆ ที่จะสร้างบรรทัดฐาน เพื่อให้นักเรียนได้บริโภคความรู้ที่มีคุณภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียนเอกชนมีจุดมุ่งเน้นที่จะสร้างชื่อเสียงของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง จึงมีการแข่งขันกันเป็นอย่างมากของโรงเรียนเอกชนที่มีมากมายในจังหวัดเชียงใหม่ และผู้ปกครองนักเรียนที่มีฐานะดี ก็มีความต้องการที่จะให้บุตรหลานของตนได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงเหล่านั้นโดยไม่สนใจค่าใช้จ่ายที่โรงเรียนเรียกเก็บแต่อย่างใด เพราะถือว่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า ซึ่งค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เรียกเก็บหรือผู้ปกครองต้องจ่ายเพื่อบุตรหลานนั้นสอดคล้องสัมพันธ์กับผลการศึกษาวิจัยของกองวิจัยการศึกษา (2538: 11-13) ที่นำเสนอว่า ค่าใช้จ่ายของผู้รับบริการทางการศึกษาหรือค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักเรียนประกอบด้วยค่าเล่าเรียน ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุง ค่าหนังสือ ค่าพาหนะในการเดินทาง ค่าเครื่องแต่งกาย ค่ากิจกรรมต่างๆ และอุปกรณ์ประกอบการเรียนทุกชนิด

แม้ว่าในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 มาตรา 10 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และนอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังมีการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวแก่นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทุกปีการศึกษา แต่ยังไม่เพียงพอโรงเรียนบางแห่งก็ยังมีเรียกเก็บเงินต่างๆ เพิ่มเติมในรูปของค่ากิจกรรมต่างๆ เช่น ค่าห้องสมุด ค่าว่ายน้ำ ค่าบำรุงคอมพิวเตอร์ ค่าเล่นเปียโน หรือค่าเรียนพิเศษภาษาอังกฤษกับเจ้าของภาษา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้ปกครองยังต้องจ่ายเงินเพื่อการศึกษาของนักเรียนเพิ่มทุกระดับชั้น นอกเหนือจากที่รัฐจ่ายให้เพื่อการจัดการศึกษา การใช้จ่ายเพื่อการศึกษาเพิ่มเติมของผู้ปกครองที่ยากจน เป็นส่วนหนึ่งให้การก่อกำหนดนี้สินครัวเรือน รัฐจึงควรกำหนดนโยบายเพื่อช่วยลดปัญหาของผู้ปกครองที่ยากจน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้พบสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการกำหนดค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาหลายประการ จึงนำเสนอข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างค่าใช้จ่ายของโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดเชียงใหม่

2. ควรศึกษาค่าใช้จ่ายในการเรียนพิเศษของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเชียงใหม่

3. ควรศึกษาค่าใช้จ่ายในการศึกษาที่เหมาะสมของผู้ปกครองนักเรียนในเมืองกับชนบท

4. ควรศึกษาค่าใช้จ่ายในการกวดวิชาเพื่อเตรียมสอบเข้าเรียนต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดเชียงใหม่

5. ควรศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนในเรื่องของค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาที่เหมาะสม ในจังหวัดเชียงใหม่